

# ตำนานเมืองร้อยเอ็ด

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์

เมืองร้อยเอ็ด เดิมชื่อเมืองสาเกต ตั้งขึ้นในสมัยพระพุทธกาล โดยธัญญชัยเศรษฐีแห่งแคว้นมคธ จากการขอร้องของพระราชปतिปเสนทิโกศลแห่งเมืองสาเกต ต่อพระเจ้าพิมพิสาร กุเษยในฐานะทั้งสองพระองค์ต่างก็เป็นพระภักดาของพระภคินีซึ่งกันและกัน ภายหลังเมืองสาเกตได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองร้อยเอ็ดประคต เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพาน ณ พระแท่นดงรัง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดกาญจนบุรี<sup>1</sup> หลวงพ่อกัสสปเถระได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุองค์แรกมาประดิษฐาน เถลิงถาวรที่เมืองสาเกต เป็นเวลา 7 ปี 7 เดือน 7 วัน ก่อนจะนำไปประดิษฐาน ณ กัปปสิริ (ภูคำพร้าว) ตามพุทธบัญชา เป็นเหตุให้เมืองบริวาร 101 เมืองกรีธาพลมาถวายสักการะ ทำให้เจ้าเมืองสาเกต ต้องเปิดประตูกำแพงเมือง 90 ประตู เพิ่มจากเดิม 11 ประตู กลายเป็น 101 ประตู เมืองสาเกตจึงเป็นที่เรียกขานว่า เมืองร้อยเอ็ดประคต หรือร้อยเอ็ดทวาร<sup>2</sup>

## การเกิดเมืองสาเกต

พระเจ้าปเสนทิโกศล จอมราชันย์แห่งแคว้นโกศล ทรงรำพึงถึงความมั่งคั่งที่เคยมีแต่เก่าก่อน บัดนี้บั้นวันจะเสื่อมถอยลงทุกขณะ เปรียบกันแล้วช่างแตกต่างกับแคว้นมคธยิ่งนัก ซึ่งมีมหาเศรษฐีผู้มีทรัพย์นับประมาณมิได้อยู่ถึง ๕ คน ที่ว่ามากนั้นมากอย่างไร อุปมาง่ายๆ เกิดท่าน ขออย่าได้ปรารถนารายเพียงแคว้นมคธแคว้นเดียวเลย แม้สมบัติของเศรษฐีคนหนึ่งๆ ก็เพียงพอจะเลี้ยงคนได้ทั้งชมพูทวีปโดยไม่ลำบากนัก เพราะเหตุแห่งทรัพย์นั้นได้มาด้วย บุญ จึงเป็นสายสมบัติจักรพรรดิที่ไม่มีวันพร่อง

พระเจ้าปเสนทิยังดำริ ยี่งนึกอยากได้เป็นกำลัง ขอเพียงมีคหบดีมหาศาลมาอยู่ในเมืองสักคนหนึ่ง แคว้นของเราคงจะเจริญขึ้นมาก ไม่ว่าจะเป็การทำงานเมฆตกเศรษฐี ผู้มีแพะทองคำจำนวนมาก ซึ่งในปากจะมีด้าย ๕ สี ถ้าปรารถนาสมบัติหรืออาหารใดๆ เพียงดึงด้ายในปากเปะก็จะสำเร็จสมดังใจ .. ท่านโชติกเศรษฐี ผู้มีปราสาทแก้วอลังการพร้อมทรัพย์เกิดขึ้นในทิศทั้ง ๔ มีต้นกัลปพฤกษ์เกิดขึ้น ๔ มุม ใครปรารถนาอะไรก็ได้ทั้งหมด .. ท่านชฎิลเศรษฐี มีภูเขาทองสูง ๘๐ สอก ผุดขึ้นหลังบ้าน ดักไปใช้เท่าไรไม่มีวันพร่อง .. ท่านบุญฉกเศรษฐี ผู้ไถนาเป็นทองคำ และท่านสุคตทัช .. ท่านกาววิริยะเศรษฐี ผู้มีทรัพย์นับอนันต์เช่นเดียวกัน

ในที่สุด พระองค์ก็ตัดสินใจเดินทางไปเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร จอมทัพแห่งมคธรัฐ เพื่อขอเศรษฐีสักคนหนึ่งมายังแคว้นโกศล ทรงครีครองว่าความสัมพันธ์อันที่เครือญาติที่มีต่อกัน ในฐานะพระองค์ต่างเป็นพระ

<sup>1</sup> พระพุทธเจ้า เป็นโอรสพระเจ้าสิริสุทโธธนะ แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ (อุครธานี) ประสูติที่พระธาตุสิสมรคิ ด่านชัย จังหวัดเลย ทรงออกผนวชและตรัสรู้ที่พระแท่นศิลาอาสน์ จังหวัดอุตรดิตถ์ (เมืองท่าเหนือ) แสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (วัดพระพุทธบาทนอช ทัพขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนครพาราณสี (อำเภอกันทรวิชัย) ครอบคลุมาถึงเมืองโคราชทางตะวันออก และสระบุรีหรือสระบุรีทางตะวันตก) และปรินิพพาน ณ พระแท่นดงรัง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดกาญจนบุรี พระพุทธเจ้าไม่ได้เกิดในอินเดีย แต่เป็นเพราะผลงานของ Sir Alexander Cunningham ซึ่งเขียนประวัติพระพุทธศาสนาใหม่ พระพุทธเจ้าจึงกลายเป็นชาวอินเดียมาไม่ถึง 140 ปีมานี้เอง รายละเอียดโปรดดูที่ [www.buddhabirthplace.com](http://www.buddhabirthplace.com)

<sup>2</sup> คำว่า ร้อยเอ็ด จึงมีที่มาจาก 11 แคว้นโบราณเขียนเป็น 10+1 และอ่านว่า ร้อยเอ็ด ดังที่ชาวร้อยเอ็ดบางกลุ่มเชื่อกันในปัจจุบัน

ภัสดาของพระภคินีซึ่งกันและกัน คงทำให้พระเจ้าพิมพิสารเห็นแก่ภราดรภาพอันยาวนาน ยินดีอนุเคราะห์แก่  
เชษฐภคินีผู้รอนแรมมาไกล

เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จมายังแคว้นมคธของพระเจ้าพิมพิสาร ทรงกระทำปฏิสันถาร แล้วแจ้งเหตุ  
ทั้งปวงให้ทรงทราบ และเน้นย้ำว่าหากพระองค์ไม่ได้เสวยศรัทธา ก็จะไม่เสด็จกลับไป พระเจ้าพิมพิสารจึงได้ปรึกษ  
ากับเหล่าอำมาตย์ เห็นพ้องกันว่า การย้ายตระกูลใหญ่ๆ มิใช่กิจที่ควรเป็นต้น เหมือนกับทำให้แผ่นดินไหว ไม่  
เป็นการบังควร แต่เรื่องนี้พอจะมีทางออก เพราะเห็นว่าบุตรของท่านเมณฑกเสวยศรัทธา คือ ธัญชัยเสวยศรัทธา ยังมีอยู่ ถ้า  
สอบถามความสมัครใจกับเขาอย่างไรแล้ว ค่อยทูลให้พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทราบในภายหลัง

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยับยั้งอยู่ในพระราชวังเป็นเวลาหลายวัน ในที่สุดทรงทราบว่า พระเจ้าพิมพิสาร  
ได้ประทานธัญชัยเสวยศรัทธาแก่พระองค์ ด้วยพระราชดำรัสว่า “พระองค์จงทรงพาธัญชัยเสวยศรัทธาไปเถิด” แล้วทรง  
ประทานสักการะแก่ธัญชัยเสวยศรัทธาเป็นอันมาก

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพาธัญชัยเสวยศรัทธาพร้อมธิดาคือ นางวิสาขา เสด็จกลับไปด้วย ทรงพักแรม  
ราตรีแห่งละ ๑ คืน แล้วเดินทางต่อไป

เมื่อมาถึงเขตกรุงสวาทดี ราชธานีแห่งแคว้นโกศล ธัญชัยเสวยศรัทธา เห็นว่า เมืองสวาทดีเป็นเมืองใหญ่มี  
ผู้คนหนาแน่น บริวารของท่านก็มีจำนวนมาก หมู่หนึ่งๆ เทียบได้กับ อนุราชธานี ของเมืองใหญ่เลยทีเดียว การจะ  
เข้าไปพำนักในกรุงสวาทดีซึ่งมีผู้คนอยู่เนืองแน่น ย่อมไม่เพียงพอ ได้พบสถานที่หนึ่ง ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่มี  
ความอุดมสมบูรณ์ สวยงามตามธรรมชาติ ยิ่งความผาสุกแก่ผู้จรมาเป็นอย่างยิ่ง ธัญชัยเสวยศรัทธาพิจารณาว่า เหล่าข้า  
ทาสและบริวารของท่านมีจำนวนมาก เห็นควรว่า หากตั้งเมืองอยู่ ณ ที่นี้น่าจะเป็นการดี ด้วยระยะทางไม่ใกล้ไม่  
ไกลจากแคว้นโกศล และแคว้นมคธมากนัก เพื่อเป็นการกระจ่ายจัด จึงทูลถามพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า

“ข้าแต่สมมติเทพ สถานที่แห่งนี้เป็นแคว้นแคว้นของผู้ใดหรือพระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสตอบว่า “ดูก่อนท่านเสวยศรัทธา สถานที่นี้เป็นแคว้นของเราเอง”

ท่านเสวยศรัทธาทูลถามต่อว่า “จากสถานที่นี้ถึงกรุงสวาทดี มีระยะทางไกลเท่าไร พระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสตอบว่า “จากสถานที่นี้ ถึงกรุงสวาทดี มีระยะทางไกล ๗ โยชน์”

ธัญชัยเสวยศรัทธา จึงกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตว่า

“ขอเดชะ เมืองสวาทดีราชธานีแห่งแคว้นโกศลนั้นมีความคับแคบ บริวารชนของข้าพระพุทธเจ้ามีมาก  
ถ้าฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระกรุณา ข้าพระพุทธเจ้าจะขออยู่ในสถานที่นี้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสอนุญาตว่า “ได้” แล้วมีพระบรมราชโองการให้สร้างเมืองแก่ท่านเสวยศรัทธาใน  
ที่นั้น เมืองที่เพิ่งสร้างใหม่มีชื่อว่า “เมืองสาเกต” เพราะนิมิตที่มาถึงเมื่อตะวันอรอน

นางวิสาขาได้เข้าไปอยู่ในแคว้นโกศลพร้อมกับบิดาในครั้งนี้

### สาเกตหลังพระพุทธปรินิพพาน

หลังจากตั้งเมืองสาเกต ได้อัญเชิญผู้มีบุญเป็นเจ้าเมือง<sup>3</sup> ทำให้เมืองสาเกตเจริญรุ่งเรือง บรรดาเมืองใหญ่  
น้อยอีก 101 เมืองก็ขอมาพึ่งโพธิสมภาร จนเป็นเมืองที่มีพระอรหันต์จำนวนมาก หนึ่งในจำนวนนั้น คือ พระ  
มหากัสสปเถระผู้เลิศทางด้านธุดงค์

<sup>3</sup> หากเป็นปัจจุบัน คนมีเงินเป็นแสนล้านก็อยากตั้งตนเป็นกษัตริย์ แต่เสวยศรัทธาธัญชัย หาได้มักใหญ่ใฝ่สูงเช่นนั้นไม่ พระเจ้าปเสนทิโกศล  
ได้เกื้อหนุนหาคนดีมาปกครองบ้านเมืองแทน

ก่อนหน้าจะเสด็จประพินิพาน พระพุทธองค์เสด็จไปยังดินแดนแห่งหนึ่งทางภาคอีสานตอนเหนือ ทรงมีพุทธบัญชาให้พระมหากัสสปะ อัญเชิญอัฐิธาตุมาประดิษฐาน ณ กุฑาพรา (กัปปนคีรี) ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระอัฐิธาตุของพระพุทธกัฐสันโธ พระพุทธโกนาคม และพระพุทธสัพพะ อันพระพุทธรูปประเพณี ดังนั้น เมื่อหลวงพ่อกัสสปะ เดินทางไปสักการะพระพุทธเจ้า ณ อุทยานคงรัง แห่งแคว้นมัลละ (มอญ) พระบาทยื่นออกมาให้หลวงพ่อกัสสปะถวายบังคม เคารพบูชาบังเกิดขึ้น เมื่อไฟดับลง พระบรมสารีริกธาตุแปรสภาพเป็นผงสามขนาด ยกเว้นที่เป็นแท่ง 7 องค์ คือ พระเขี้ยวแก้ว 4 พระรากขวัญ 2 และพระศรีอุณหิส 1 พระอัฐิธาตุผงก็เสด็จลอยมาอยู่ในฝ่ามือหลวงพ่อกัสสปะ ท่านได้นำมาประดิษฐานเฉลิมฉลอง ณ เมืองสาเกตเป็นเวลา เป็นเวลา 7 ปี 7 เดือน 7 วัน โดยการตั้งมณฑปหรือวิหารขึ้น ณ ดินแดนที่สูงที่สุด คือ เนินบนเกาะบึงพระลานชัย (พลาญชัย) วิหารมีความสูง 3 ชั้น (บางแหล่งบอก 6 ชั้น) มีบันได 25 ชั้น มีหน้าต่าง 18 ช่อง เพื่อให้ประชาชนขึ้นไปชมพระบรมสารีริกธาตุซึ่งประดิษฐานอยู่ตรงกลางมณฑป

ในสมัยนั้น เมืองสาเกตมีเมืองบริวาร 101 เมือง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่นอกกำแพงสองชั้น คือ กำแพงเมืองชั้นใน (คูเมืองร้อยเอ็ดในปัจจุบัน) และกำแพงชั้นนอก รูปร่างยาวรี ความยาวกว่าร้อยกิโลเมตร มีเมืองใหญ่ ตั้งอยู่โดยรอบ 11 เมือง เช่น เมืองฟ้าแดด เมืองเปือย เมืองทอง เมืองหงษ์ เป็นต้น แต่ละเมืองมีประตูเมืองเป็นของตนเอง รวมเป็น 11 ประตู ชาวบ้านจึงเรียกเมืองสาเกตว่า “เมืองสิบเอ็ดประตู” เมื่อข่าวการประพินิพานแพร่ไปทั่วชมพูทวีป (ไทย ลาว เขมร พม่า และมอญ) เจ้าเมืองบริวารของสาเกตอีก 90 เมืองจึงกรีธาพลมาเฝ้ารออยู่ที่ประตูใหญ่ทั้ง 11 ประตู เจ้าเมืองสาเกตจึงมีรับสั่งให้หลายกำแพงชั้นนอกเพื่อทำประตูเมืองเพิ่มอีก 90 ประตู เป็นประตูสำหรับแต่ละเมืองให้สามารถเข้าออกเพื่อไปถวายสักการะพระบรมสารีริกธาตุ โดยมีทางเสด็จของแต่ละเมืองจากแต่ละประตู เพื่อป้องกันความสับสนและเหตุทะเลาะวิวาทของทหารและชาวเมืองที่อาจจะเกิดขึ้น หากใช้ประตูและเส้นทางร่วมกัน หลังจากนั้น เมืองสิบเอ็ดประตู จึงได้ชื่อว่า เมืองร้อยเอ็ดประตู<sup>4</sup> แต่ชาวบ้านก็ยังเรียกติดปากว่า เมืองสิบเอ็ดประตู ดังจะเห็นได้จากการเรียกขานมณฑปที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุอัฐิธาตุว่า “เมืองสิบเอ็ดประตู สิบแปดป้องเอี่ยม ชาวเก่าแม่ขันไค” ซึ่งนำมาสู่ความเข้าใจผิดว่า ร้อยเอ็ดมาจากคำว่า สิบบวกหนึ่ง

ในพระคัมภีร์อัฐิธาตุ ได้กล่าวถึงพระพุทธทำนายว่า จักมีหน่อเนื้อพุทธวงศ์ไปบังเกิดเป็นเจ้าเมือง ชื่อ “สาเกต” จะหายไป กลายเป็น “ร้อยเอ็ดประตู”

หลังจากเฉลิมฉลองพระอัฐิธาตุ เป็นเวลา 7 ปี 7 เดือน 7 วัน หลวงพ่อกัสสปะพร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ จึงได้อัญเชิญพระอัฐิธาตุไปประดิษฐานที่กุฑาพราตามพุทธบัญชา ใน พ.ศ. 8

กุฑาพรา หรือ กัปปนคีรี คือที่ตั้งพระธาตุพนม (เขาพระธาตุ) เดิมเป็นสถานที่บำเพ็ญเพียรของพระดาบสเวสสันดร ซึ่งชุกเดินทางมาจากเมืองอุชเชนี (อุทัยธานี) มาขอพระโอรส คือ ชาลี และพระธิดา คือ กัญญา เมื่อทราบข่าว พระบิดาจะมอบคนให้แก่ชุก กุมารกุมารีจึงเดินถอยหลังลงไปชอนตัวในสระน้ำหลังกุฎีดาบส และนำไปบับปิดศิระไว้ บ่อน้ำนั้นกลายเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นพื้นหิน ยังหลงเหลืออยู่เท่าทุกวันนี้ บริเวณใกล้พระธาตุพนมยังมีบริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า “ถ้ำเหวด” (ถ้ำพระเวสสันดร) ด้วยความสงสารชาลีและกัญญา ชาวบ้านจึงเรียกขานเนินดินตรงนั้นว่า กุฑาพรา หรือ กัปปนคีรี เมื่อพระเวสสันดรเสด็จกลับไปยังเมืองสีพีเพื่อครองเมืองทำให้เหล่าเทวดาและเหล่ามนุษย์ เสรีาโศกเสียใจตามไปส่ง เกิดประเพณี “ติดตามคน” (เพี้ยนเป็น สีดาโขน) มาจนถึงปัจจุบัน

เมืองสาเกต หรือสาเกตนครเป็นหนึ่งใน 4 มหานคร คือเมืองหนองหานหลวง (จังหวัดสกลนคร) เมือง

<sup>4</sup> ในจารึกไม่ได้เขียนเป็นตัวเลข ดังนั้นการสรุปว่า ร้อยเอ็ดมาจาก 10 + 1 จึงเป็นความเข้าใจผิด

สาเกตนคร (จังหวัดร้อยเอ็ด) เมืองมรุกนคร (จังหวัดนครพนม) และ เมืองอินทรีภูฐานคร(กรุงพนมเปญ) นครทั้ง 4 ได้จัดเวรผลัดเปลี่ยนดูแลทำนุบำรุงพระอุรังคธาตุคราวละ 3 ปี

### ประวัติร้อยเอ็ดในสมัยปัจจุบัน

สาเกตมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดสมัยพญาสุริยวงศาธรรมิกราช มีเมืองขึ้น 101 เมือง เป็นหัวเมืองหรือเมืองเอก 11 เมือง และเมืองบริวารหรือเมืองโท 90 เมือง

เมืองเอก ได้แก่ เมืองฟ้าแดด (อำเภอภมราไสย จังหวัดกาฬสินธุ์) เมืองเปือย (บ้านเมืองเปือย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด) เมืองทอง (บ้านเมืองทอง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด) เมืองหงษ์ (บ้านเมืองหงษ์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน) เมืองบัว (บ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย) เมืองคอง (บ้านเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง) เมืองเชียงขวาง (บริเวณป่าช้าหลวง บ้านจาน อำเภอธวัชบุรี) เมืองเชียงคิ (บ้านหัวโนน อำเภอธวัชบุรี) และเมืองไพ (บ้านเมืองไพ อำเภอเสลภูมิ)

ส่วนเมืองโท ได้แก่เมืองขนาดเล็กที่กระจายตั้งอยู่ทั่วไปรายรอบเมืองเอก ทำให้เป็นที่มาของคำว่า ร้อยเอ็ด สิบเอ็ดหัวเมือง

สาเกตเจริญรุ่งเรืองสืบมาจนถึงสมัยผาแดง พระยาขอมธรรมิกราช ผู้ครองนครหนองหานหลวงก็ทำลายสาเกตได้สำเร็จ เพราะผู้ครองนครสาเกตไม่ตั้งอยู่ในทศพิชราชธรรม สาเกตนครก็กลายเป็นเมืองร้างจนมีต้นกุ่ม (ผักกุ่ม) ขึ้นรอบเมืองจึงเรียกว่า บ้านกุ่มฮ้าง (ร้าง)

ต่อมาสมัยอาณาจักรขอมล้อมอำนาจลง อาณาจักรล้านช้าง (เมืองหลวงพระบาง) เข้ามามีอำนาจแทนที่จนกระทั่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา

พ.ศ.2256 (ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร กษัตริย์นครจำปาศักดิ์ ทราบว่า ร้อยเอ็ดเป็นเมืองร้าง จึงให้ท้าวแก้วมงคลหรือจารย์แก้ว โอรสเจ้าศรีวิไชย ซึ่งเป็นโอรสของเจ้าองค์ศรีวรมงคลและเจ้าองค์ศรีวรมงคลเป็นโอรสของพระเจ้าศรีสัตนาคนหตุ (เมืองเวียงจันทน์) และจารย์แก้วคุมครัวประมาณ 3,000 คน มาตั้งบ้านทุ่ง ต่อมายกฐานะขึ้นเป็นเมืองทุ่งหรือ เมืองทุ่ง คืออำเภอสุวรรณภูมิ

พ.ศ.2268 จารย์แก้วถึงแก่กรรม เมื่ออายุ 84 ปี ทำนุบุตรชาย 2 คน คือท้าวมีดข่ง เพราะคลอดในวันทีสุริยุปราคา และ ท้าวทน (หรือทนต์) บางฉบับว่ามี 3 คน คือ ท้าวองค์หล่อหน่อคำ (หรือท้าวเพ) พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรจึงตั้งท้าวมีดเป็นเจ้าเมือง ให้ท้าวทนเป็นอุปราช

พ.ศ.2306 ท้าวมีดถึงแก่กรรม กรมการเมืองมีใบบอกไปยังนครจำปาศักดิ์ จึงตั้งท้าวทนครองเมืองเป็นเจ้าเมือง

หลังจากครองเมืองได้ประมาณ 4 ปี ท้าวเชียงกับท้าวสูน (บุตรท้าวมีด) บาดหมางกับท้าวทน ซึ่งเป็นอาท้าวสูนจึงร่วมกับกรมการเมืองไปพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระบรมราชาที่ 3(พระที่นั่งสุริยามรินทร์) แห่งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมราชาที่ 3 จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยากรมท่าและพระยาพรหม นำกำลังมาพร้อมกับท้าวเชียงและท้าวสูนเพื่อชิงเมืองจากท้าวทนผู้เป็นอา ท้าวทนได้ข่าวก็อพยพไพร่พลไปอยู่บ้านกุดจอก (บ้านดงเมืองจอก อำเภออาจสามารถ)

ท้าวเชียงจึงได้เป็นเจ้าเมือง ท้าวสูนเป็นอุปราชเมืองทุ่งก็ขาดจากการปกครองของจำปาศักดิ์ เข้าอยู่ในอำนาจกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่นั้นมา ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาพรหม พระยากรมท่ายกทัพมาเพื่อว่ากล่าวให้ท้าวทนกับท้าวเชียงและท้าวสูนให้ประนีประนอมกัน

พ.ศ. 2315 พระยาพรหม พระยากรมท่า ปรีกษากับท้าวเซียงกับท้าวสุน แล้วเห็นว่าที่ตั้งเมืองเป็นเนินสูงอยู่ใกล้ลำน้ำเซ (ปัจจุบันคือลำน้ำเสียว) น้ำไหลแรงเซาะตลิ่งชัษฎุมิไม่เหมาะสม จึงมีใบบอกไปยังพระเจ้ากรุงธนบุรีขอย้ายเมืองไปตั้งตำบลคงท่าสาร ห่างจากเดิม 100 เส้น ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองเก่าชัษฎุมิที่ตั้งชื่อว่าเมืองศรีภูมิ ภายหลังเปลี่ยนเป็นสุวรรณภูมิ ตั้งท้าวโอบีบุตรท้าวเซียงเป็นพระยารัตนวงศาเป็นเจ้าเมืองศรีภูมิ สร้างหลักเมืองและวัดพร้อมกัน 2 วัด คือ วันกลางและวัดใต้

พ.ศ. 2318 ท้าวทนต์ซึ่งไปอยู่ดงเมืองจอกได้เข้าหาพระยาพรหม พระยากรมท่า หรือว่าท้าวทนต์มีบ่าวไพร่มากประมาณ 6,000 คน จึงมีใบบอกไปยังกรุงธนบุรีขอตั้งท้าวทนต์เป็นเจ้าเมือง โดยยกบ้านกุ่มฮ้าง ซึ่งเป็นเมืองร้อยเอ็ดเก่า ยกขึ้นเป็นเมืองร้อยเอ็ดตามเดิม ตั้งท้าวทนต์เป็นพระขัติยะวงษา (ท้าวทนต์คือต้นตระกูล ชนสีลังกูรปัจจุบัน)

พ.ศ. 2326 พระขัติยะวงษา (ท้าวทนต์) ถึงแก่กรรม มีบุตร 3 คน คือ ท้างสีลัง ท้าวภู ท้าวอ่อน โปรดเกล้าฯ ตั้งท้างสีลังเป็นพระขัติยะวงษา เจ้าเมืองให้ท้าวภูเป็นอุปราชเมือง

พ.ศ. 2330 ท้าวสุนเจ้าเมืองสุวรรณภูมิถูกทิดโคตรฟันถึงแก่กรรม จึง โปรดเกล้าฯ ตั้งท้าวอ่อนเป็นบุตรพระขัติยะวงษา (ท้าวทนต์) ซึ่งถวายเป็นมหาดเล็กอยู่กรุงเทพฯ ให้เป็นเจ้าเมืองสุวรรณภูมิ

พ.ศ. 2433 มีการจัดการปกครองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ออกเป็น 4 บริเวณ ร้อยเอ็ดเป็นบริเวณหนึ่งขึ้นต่อเมืองอุบลและนครจำปาศักดิ์

พ.ศ. 2434 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งเป็น 2 มณฑล ร้อยเอ็ดขึ้นต่อมณฑล “ลาวกาบ” ซึ่งต่อมาเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ และมณฑลอีสานตามลำดับ

พ.ศ. 2451 ได้เปลี่ยนชื่อ “บริเวณร้อยเอ็ด” เป็นจังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2455 มณฑลอีสาน แยกเป็น 2 มณฑล ได้แก่ มณฑลอุบล และมณฑลร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2495 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ยุบมณฑลต่าง ๆ มณฑลร้อยเอ็ดจึงเปลี่ยนเป็นจังหวัดร้อยเอ็ดจนถึงปัจจุบัน

(จาก <http://www.rd.go.th/roiet/44.0.html>)

### ความสำคัญของเมืองร้อยเอ็ด

เมืองร้อยเอ็ด (ประจวบ) จึงมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยพระพุทธกาลในสามสถานคือ (1) เป็นเมืองที่นางวิสาขา มหาอุบาสิกา เติบใหญ่ จนได้แต่งงานกับบุตรเศรษฐีแห่งเมืองสาวัตถี และได้กลายเป็นมหาอุบาสิกา<sup>5</sup> (2) เป็นเมืองที่หลวงพ่อมหากัสสปะปัจฉิมอายุอุรังคธาตุมาเฉลิมฉลองเป็นเวลากว่าเจ็ดปีก่อนจะนำไปประดิษฐาน ณ พระธาตุพนม และ (3) เป็นแดนของพระโพธิสัตว์คือ พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (พระราชาปทีปเสนทิโกศลกลับชาติมาเกิด) ก็จะได้บรรลุมรรคสาม โภชญาณเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่สาม คือ พระพุทธธรรมราชา ต่อจากพระศรีอารยเมตไตรย

<sup>5</sup> ก่อนตามบิดาคือชนัญชัชเศรษฐีมาอยู่เมื่อสาเกต นางวิสาขาเกิดที่เมืองภัททิยะ แคว้นอังคะ มารดาชื่อว่าสมนาเทวี มีปุชชีเมณฑกเศรษฐี นางวิสาขาเมื่ออีกชื่อหนึ่งว่า นางวิสาขามิคารมารดา เป็นภรรยาของ ปุณณวัตนกุมาร บุตรของ มิคารมหาเศรษฐีในเมืองสาวัตถี ท่านเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา อย่างแรงกล้า เป็นผู้ถวายบุพพาราม และ โลหะปราสาทหลังแรกแก่พระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ยกย่องนางวิสาขาว่าเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลาย ในฝ่ายผู้เป็นทายิกา นอกจากนั้นนางวิสาขายังมีน้องสาวคนหนึ่งที่เป็นบุคคลสำคัญในพุทธประวัติคือนางสุชาดา

ในอนาคตวงศ์ได้มีพุทธพยากรณ์พระพุทธเจ้าที่จะบังเกิดในอนาคต 10 พระองค์ คือ (1) พระอชิตะโอรส พระเจ้าชาตศัตรูจะได้ตรัสเป็นพระศรีอารยเมตไตรย (2) พระวิศณุ พระนารายณ์หรือพระราม (กษัตริย์ไทยหลายพระองค์รวมทั้งปัจจุบัน) จะได้ตรัสเป็น พระรามโพธิ์เจ้า (3) พระเจ้าปเสนทิโกศลจะได้ตรัสเป็นพระธรรมราชา (4) พระยามารชิราช จะได้ตรัสเป็นพระธรรมสามี (5) อสุรินทรานู จะได้ตรัสเป็นพระนารทะ (6) โสณพราหมณ์ จะได้ตรัสเป็นพระรังสิมันิ (7) สุภพราหมณ์ จะได้ตรัสเป็นพระเทวเทพ (8) โตไทยพราหมณ์ จะได้ตรัสเป็นพระนรสีหะ (9) ช้างชนบาลหัตถินาพาคีรี จะได้ตรัสเป็นพระคิสสะ (10) ช้างปาลีโดยหัตถิ จะได้ตรัสเป็นพระศุมงคล

ดังนั้น ชาวเมืองร้อยเอ็ดจึงควรมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิด เติบใหญ่ และดำรงชีวิตที่เมืองที่มีประวัติความเป็นมาว่าสองพันห้าร้อยปี จึงควรดำรงชีพโดยยึดมั่นในความดี และปฏิบัติธรรมเพื่อที่จะได้หลุดพ้นหน้การเกิดการตาย เข้าสู่นิพพานในชาตินี้ให้ได้จงทุกคน.